

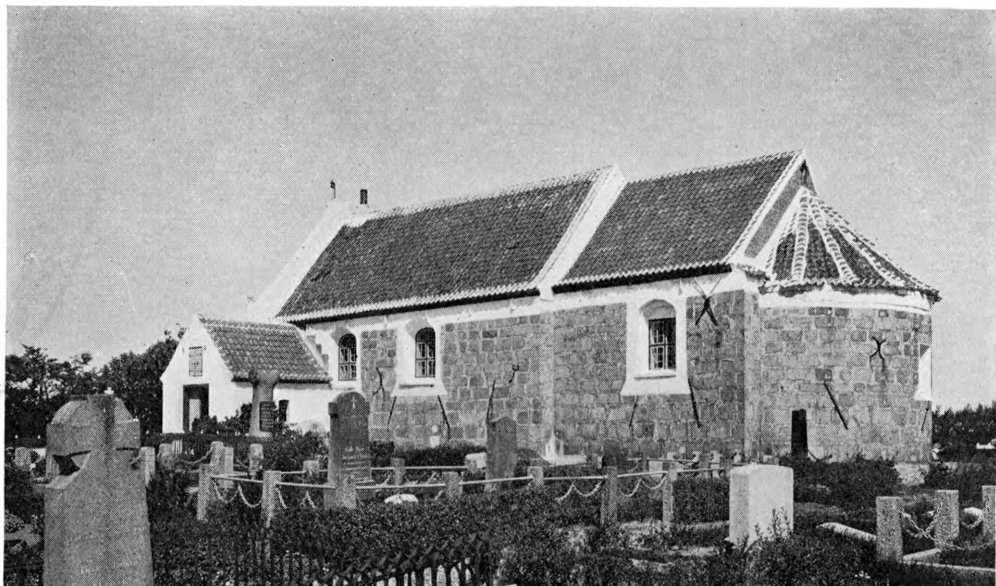

Fig. 1. Gettrup. Ydre, set fra Sydøst, før Taarnets Tilbygning.

H. M. 1935

GETTRUP KIRKE

REVS HERRED

Kirken, der er *Anneks* til Helligsø, ejedes o. 1630 og 1666 af Kronen¹; 4. Januar 1727 blev den uden Jus vocandi tilskødet Major Parmo G. Speitzer (sml. S. 138), og 10. Marts 1730 indberetter A. Fr. Opitz at have købt Kirken², som siden var paa private Hænder, indtil den overgik til Selveje 1. Januar 1911.

Kirken regnedes tidligere, da den havde Taarn, for »den højeste paa Vesterkanten udi Thy« og »var ellers tilforn kaldet Omestrup (?)«. Taarnet skal have tjent som Sømærke³.

Kirken ligger sydligst i Sognet, paafaldende nær Grænsen til Helligsø. Kirkegaarden hegnes mod Nord og Øst af Stendiger, paa de andre Sider er Murene af kløvet Kamp. En Køreport i Vest og Laager i Øst og Syd har Murstenspiller med Hamborgfuger fra o. 1850.

Bygningen bestaar af Apsis, Kor og Skib fra romansk Tid samt Vaabenhus og Taarn fra 1940, det sidste over ældre, sengotiske Taarnfundamenter. Orienteringen har svag Afvigelse til Nord.

Den romanske *Granitkvaderkirke* er meget uregelmæssigt udstukket. Apsiden er alt for stor i Forhold til Kirken, Korets Langvægge konvergerer derfor stærkt mod Triumfgavlen, der kun er o. 40 cm bredere end Korets Østgavl.

Skraakantsokkelen, som findes under alle tre Bygningsafsnit, er nu næsten helt jorddækket; Apsiden har uklare Rester af et skraakantet Gesimsskifte,

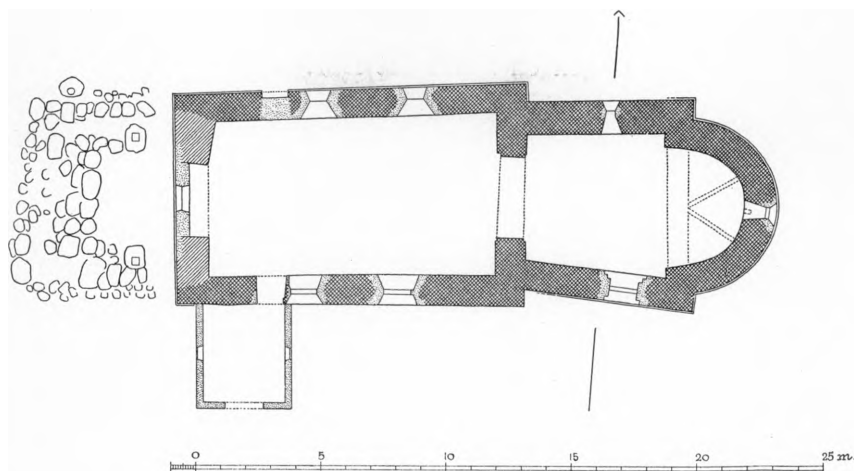

Fig. 2. Gettrup. Plan. 1:300. Maalt af C. G. Schultz 1938.

dog for en Del erstattet af nyt Murværk. Kvadermurene er saa stærkt omsat (sml. nedenfor), at kun Korets oprindelige Nordvindue er bevaret (H. 159 cm, Br. 76, over Sökkelen 206). Dets Rundbue er samlet af tre Sten, af hvilke den midterste som en smal Kvader hviler over de to andre; Saalbænken bestaar af to Sten med rundede og uskarpe Smighjørner. Af andre Vinduesrester er der fundet en halv Overligger (Radius 43 cm) udenfor Østdiget, samt to Brudstykker, det ene af Apsisvinduet, hvis Karmsten endnu 1882 sad paa Plads (Uldall).

I Skibet, hvis Murhøjde over Sökkelen er o. 4,60 m, ligger Sökkelen under Vesthjørnerne og under den 1898 omsatte Nordmur et Skifte højere end under de øvrige Mure; de oprindelige Nordvinduer sad ifølge en Planskitse af Uldall lidt tættere end de nuværende moderne; det østligste var 66 cm i udvendig Bredde, det vestligste 82; Buerne var ombygget med Mursten. Begge de retvinklede Døre er bevaret, 105—110 cm brede, Syddøren endnu i Brug, Norddøren tilmuret med Kvadre. Paa den sidstnævnte, der bryder Sökkelen, er Overliggerens Forkant rundet eller afgnavet. Vest for Norddøren er der i en Kvader en skaalformet Fordybning, 19 cm i Tv., 7 cm dyb.

I det *Indre* ses den høje Triumfbue (Fig. 3), hvis Kragsten har gnidrede og usikkert huggede, noget forskellige Profiler (S. 607, Fig. 31); paa den søndre er de omkringløbende. Den ret trykkede Apsisbue, hvis Vanger hælder stærkt udad, er antagelig ommuret sammen med det sengotiske Apsishvælv, som er af Munkesten og deles af to Halvstens Ribber.

Ændringer og Tilføjelser. I sengotisk Tid blev der foran Vestgavlen tilbygget et *Taarn*, der efter hyppige Reparationer⁴ og Skalmuringer endelig blev nedrevet o. 1820. Dets Fundamenter blev udgravet 1940, da det nuværende Taarn opførtes (Arkitekt Jens Foged). I Skibets Vestgavl, der før 1940 havde

ydre Kvaderklædning, staar endnu den runde Taarnbue af Munkesten. Paa Loftet saas før Ombygningen en spidsbuet Dør.

Kirkens Kvadmure har ofte været brøstfældige: 1649 ommuredes Sydsiden fra Døren til »det østerste«, men allerede Synsforretninger 1692 og 1693 nævner store Revner i Sydsiden ved Døren og ved Østhjørnet, og endelig det følgende Aar faar en Murmester Betaling for »Kirkens brøstfældige Mur paa Sønderside Høj- og Lavkirken.... at nedbryde og igen at opmure« (Rgsk.).

Vaabenhuset foran Syddøren er opført 1940 (Arkitekt Jens Foged), dets Forgænger, ligeledes af smaa Mursten, var opført 1877 (Engelhardt). O. 1800 (sml. Kirkeplan paa Matrikelkortet Fig. 7) og 1876 (Løffler) havde Kirken intet Vaabenhus.

Da Kirken var kullet, hang Klokken i en tømret *†Klokkestabel* foran Vestgavlen.

Af Sydsidens fladrundbuede Vinduer er Korets falset, Skibets smigede med tilsvarende Træ-Karme fra Begyndelsen af 1800'erne. Endnu 1882 var Nordsidens oprindelige Vinduer delvis bevarede; de nuværende ny-romanske Kvadvinduer fra 1898, da Muren omsattes, har Jernstel og Blysprosser. Korets Gavltrekanter er ommuret med smaa, røde Mursten, af Skibets udflikkede Gavle havde den vestre før 1940 Kam med Fod- og Toptinde og øverst en simpel Vindfløj med Aarstallet 1822. Murværket har hvidkalkede Striber under Sugfjælene, langs Gavllinjerne og omkring Vinduerne. Fyrretræstagsværkerne er teglhængte, men Kirken har tidligere haft Blytag (Rgsk.).

Det Indre har Bjælkeloft, der blev lagt »ganske af ny« 1650 i Skibet og 2 Aar senere i Koret (Rgsk.).

INVENTAR

Alterbord, romansk, af Granitkvadre, staaende i Apsisbuen; 1884 flyttedes det en Alen mod Vest (Synsprotokol). Sokkelen er skraakantet, Bordpladen dannes af en 160 cm lang Sten med affaset Underkant. I Oversiden er en Helgengrav med et 16,5 × 12,5 cm, nu itubrudt Kalkstenslaag; heri ligger en Blyeske med Laag (7,5 × 4,8 cm og 3,3 høj), som indeholder enkelte smaa Benstumper indsvøbt i rødt Silketøj og groft Linned. Relikvierne siges at være af S. Gertrud⁵ (Løffler). Bordet dækkes nu af fast Træværk⁶.

Alterbordspanel i Renaissance fra Slutningen af 1500'erne, af Fyr. Forsidens fire Arkadefyldinger har tungede Bueslag med smaa Treblade i Hjørnerne. Paa de to midterste og største Fyldingers Pilastre er der i hele deres Højde skraa Tandsnit med flade, profilerede Tænder; Sidefyldingernes Pilastre er balusterformet udsvejfede og ligesom alle Bueslagene oversaaet med smaa, indstemplede Stregcirkler. Alle Pilastre har Listekapitæler med Savsnit,

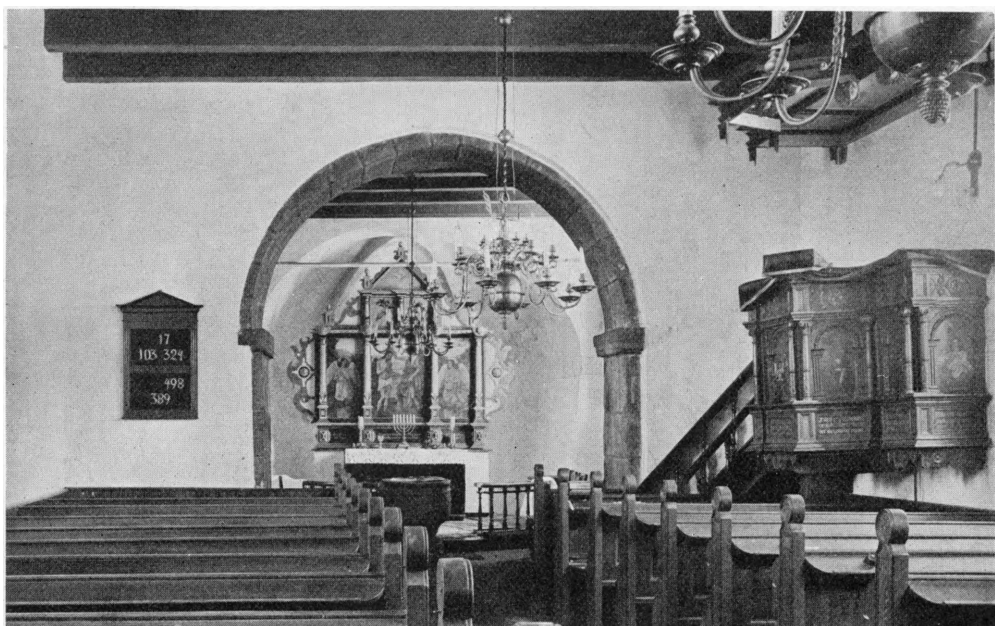

Fig. 3. Gettrup. Indre, set mod Øst.

V. H. 1935

alle Baser mangler. Hele Forsiden er omrammet af en Tandsnitliste med profilerede Karnistænder, under Bordpladen løber desuden et skraat Tandsnit. Bordets Kortsider er delt i to glatte Felter. 1940 istandsattes Panelet⁷, en ny Fodliste tilføjedes, og Træet, der indtil da havde staaet umalet, fik en beskeden Staffering.

†*Alterklæder.* 1) Af brunt Kaffa (en Slags uldent Stof), nævnt 1683. 2) 1716 forærede Præstekonen og en Del af Sognefolkene »et gult Atlaskes bordyret Klæde med røde Frynser« (Rgsk.).

Altartavle (sml. Fig. 3) i Renaissance fra o. 1600, delvis af Næssund-Arbejde. Storstykkets fire Søjler, der hviler paa dobbelte Postamenter, de nederste med Diamantbosser, hvori der er skaaret smaa Liljespidser, de øverste med Rosetter, har den for Næssund-Værkstedet særegne Form med retvinklede Bladskeder om Skaftets nedre Dele og med smaa Bladkranskapitæler. Andre af Tavlens Dele afviger fra Gruppens gængse Former og skyldes en anden Snedker, maaske en lidt yngre Omdannelse. Dette gælder Gavltrekanter, det tvedelte Topstykkets Smaasøjler, som er balusterformede med bosserede Bælter, Storgesimsen, der mod Sædvane mangler Friseled, de fire paa Gesimsen fastgjorte Englehoveder og Vingernes ret elegante Kartoucher, medens Topspirene synes oprindelige. En Synsforretning 1695 siger, at Altartavlen var nedfalden og skal forbedres. Nye Malerier paa Lærred, signeret Søren Sørensen 1921, forestiller Kristi Daab, i Sidefelterne knælende Engle, i Top-

V. H. 1935

Fig. 4. Gettrup. Alterstage (S. 722).

og forneden ciselerede Smaatunger og derimellem rudestillede Rammer om svagt fremtrædende Bosser, hvori er graveret Skønskrift: Jehsus. Paa Fodtungerne graveret Skriveskrift: »Giætropp Kirches Kalch og Disch wog 30 lod 2½ qt. Anno 1719«; Mestermærke for Mikkell Jensen i Aalborg (Olrik 519), der 17. Februar 1719 udstedte Kvittering (Rgsk.) for Kalken og *Disken*, som har samme Stempel samt et nygraveret Cirkelkors. 1718 meddeles, at de to Ting kostede 32 Sldl. 1 Mk. 13 Sk. 1672 blev der af 3 Mk. Tin gjort en ny †Kalk og †Disk i Aalborg; dette simple Udstyr blev 1716 »af ugudelige Mennesker bortstjaalet« sammen med Messehagelens Guldkniplinger (Rgsk.).

Alterstager (Fig. 4) fra o. 1500—50, 33 cm høje, med anselig Fodskaal, der hviler paa tre Løver; gotisk profileret Skaft og dyb Lyseskaal. 1687 opgives deres Vægt til »10 Skaalpund ungefær« (Rgsk.).

**Røgelsekar*. Laag udhugget i en Kobberplade som en hjemmegjort Efterligning af et malmstøbt Laag. Nu i Tisted Museum; 1876 laa selve Karret bag Alterbordet (Løffler).

†*Messehagel*, af rødt Fløj, nævnt 1683 (se under †Kalk).

Font (Fig. 6), romansk, af Granit. Den tromleformede Kumme, Tvm. o. 72 cm, har under den attiske Mundingsprofil en Frise af svagt indristede

felterne svævende Englebørn og i Topgavlen Helligaandsduen; i Storstykket dækker de over de gamle Træfelter, hvis Billeder 1882 viste Nadverens Indstiftelse, Marie Bebudelse og den Korsfæstede (Uldall). De blev sikkert malet 1711, da Tavlen fik 7 drejede Knapper og nye Lister og stafferedes med Farver, Guld og Sølv af Jens Thrane for 45 Dlr. paa egen Kost (Rgsk.). Under Fodstykkets nye Farver skimtes ældre Bogstaver, vistnok Kursiv. Rammeværket er nu graat, hvidt og brunligt med Guld og lidt rødt. Bagpaa Tavlen er malet: »Istandsatt Anno MDCCCCXII P. Gramstrup, Snedker; L. C. Pallegaard, Maler. Delvis ny Farvelægning 1928, C. L. Toft.«

Altersølv. Kalk fra 1719, nu 19,2 cm høj. Foden har seks rundede Tunger over bred Fodplade, Skaftet er sekskantet; den fladtrykte Knop har foroven

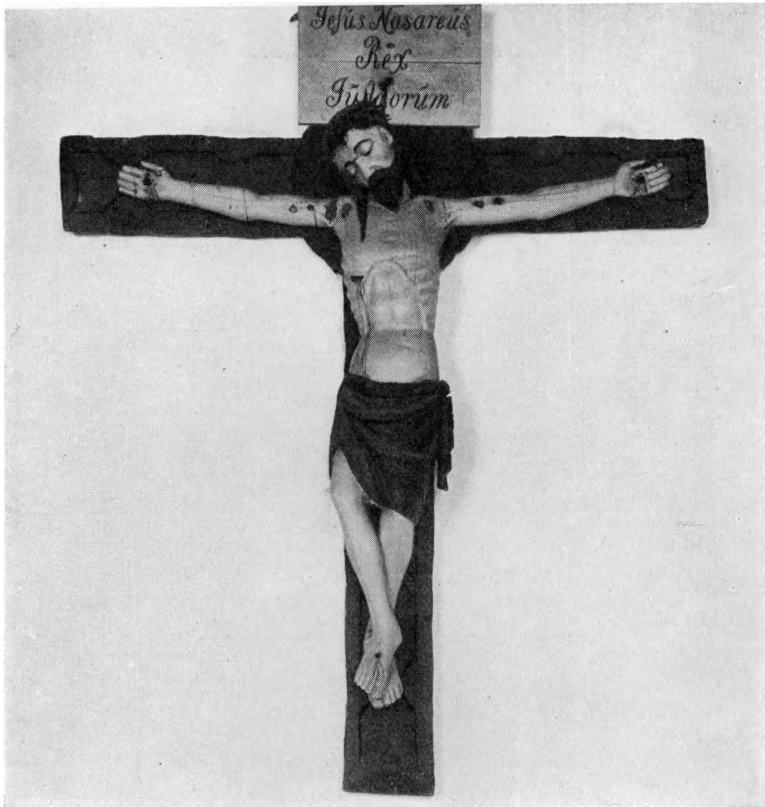

Fig. 5. Gettrup. Korbuekrucifiks (S. 723).

E. M. 1939

Symboler: et uregelmæssigt Georgskors, to brede Hammertegn, et otte-eget Hjul, et Georgskors, et latinsk Konturkors med lange Endestreger for Korsarmene, fire Spydspidser (?), et Georgskors og tre uregelmæssige Ovaler. Frisen slutter med et stort Hammerkors i Relief. Kummen har Midtafløb; omkring den hulede Hals løber en smal Rundstav. Fodens Hjørneknopper er kun svagt fremtrædende⁸. 1882 var Fonten oliemalet (Uldall).

Fad, af nederlandsk Arbejde fra 1625—50. I Bunden de vindruebærende Spejdere, paa Randen Bort med Hund, Hind, Hjort og Enhjørning, alt i rig Bladornamentik. Fadet købtes 1716 for 4 Dlr. (Rgsk.). Foruden en ny *Kande* findes en ældre af Tin; i Bunden indprikket: »Gjettrup 1844« og stemplet: Bunch.

Korbuekrucifiks (Fig. 5), gotisk, 1400—50. Den o. 125 cm høje Figur bærer Tornekroner, Øjnene er uden Snitdetaller, Haaret lokket, det kløftede Skæg glat og Munden halvaaben. Armene med de aabne Hænder er muligvis senere. Brystkassen og Ribbenene er stærkt markeret, Midjen og Hofterne smækre. Det halvlange Lændeklæde, der blotter det højre Knæ, falder i store, rolige

Folder med Sidesnip til venstre; en tilsvarende Flig paa den anden Side er sikkert forsvundet. Skinnebenene er skarptskaarne. Fødderne overlagte. Kors-træet, der har Glorieskive, er profileret med hvælvet Midtparti og Spor efter hulede, nu afhøvede Randskiver. Armenes forsvundne Evangelistfelter har været cirkelrunde med konkave Felter. Paa øvre Korsarm er fæstet et Fyrre-brædt med Skriveskrift. Figuren er nu lys, kødfarvet med smudsiggrønt Skæg, Haar og Lændeklæde; Korset er sort. Krucifikset hænger nu paa Skibets Nordvæg. 1711 blev der bekostet en Fjæl til Krucifikset og Søm til samme at opslaa (Rgsk.).

†*Korgitter*. En »Briksdør« nævnes 1618⁹.

Prædikestol (sml. Fig. 3) i Renaissance fra o. 1600. Af de seks Fag danner de tre en fremspringende Karnap. Storfelterne har Arkader med riflede Pilastre, Listekapitæler og Æggestavbuer; i Buevinklerne er der Spor efter Rosetter, Frisefelterne har symmetriske Rosettemotiver, Postamentfelterne er glatte. Paa Hjørnerne staar enkelte eller dobbelte Søjler med glatte Skafter, Kassetteværksprydbælter og joniske Kapitæler. Stolens Nedhæng har Reliefskæringer svarende til Frisens. Under Postamentfremspringene sidder Kerubhoveder, hvoraf de tre er nye. Stolens udskaarne Dele har mange, smaa Stempel-mærker, dels de fra Alterbordspanelet kendte Stregcirkler, dels Smaahuller, der kan være samlet i Grupper paa to eller fire. Himmelen, der er af Fyr, er meget stærkt fornyet o. 1800; dens Form svarer til Stolens. Undersiden er firdelt af Lister med skraa Tandsnit. Under Hjørnerne hænger Kerubhoveder, hvoraf fire er fornyede. Topstykkerne er rekonstruerede efter en enkelt bevaret Rest med Snitværk svarende til Prædikestolens Frisefelter.

Indtil Hovedstandsættelsen 1940⁷ var af den oprindelige Staffering kun bevaret de nedre Smalfelters Indskrifter, Versaler og Fraktur med Guld paa sort: »1) PATIENTIA HPMS (Hr. Peder Mogensen, Sognepræst til Helligsø og Gettrup 1610). 2) FIDES er Troen 1617 R P W. 3) Al Plantelse, som min himmelske Fader iche pl(a)nter, den skal opryckis. S. Ma 15. 4) Tiden er fuld-kom(m)en oc Guds Rige er ner, beder eder (!) oc troer Eva(n)geli(um). 5) Salige ere de som høre Guds Ord oc beuare det S. Lucas II. 6) Huo som troer paa Søn(n)en, hand haffuer det ævig Liff. S. Johannes III«. Det maa antages, at de hertil svarende Malerier i Storfelterne har forestillet Taalmodigheden, Troen og de fire Evangelister. De nuværende Billeder, fra 1870, skyldes sikkert Maler H. Gjorup, Ydby, til hvem der ifølge dette Aars Regnskab udbetaltes 25 Rdlr. 1 Mk. for Malerarbejde. De forestiller: 1) Den bedende Frelser, 2) Maria med Barnet, 3) S. Matthæus, 4) S. Markus, 5) S. Lucas, 6) S. Johannes. 1940 fjernedes Rammeværkets Egetræsaadring samt en herunder liggende perlegraa Maling fra første Halvdel af 1800'erne, og de brogede Renaissance-Farver, der havde staaet fremme i over to Hundrede

H. M. 1935

Fig. 6. Gettrup. Font (S. 722).

E. Göpel, Aalborg. 1912

Fig. 7. Gettrup. Omstøbt Klokke (S. 725).

Aar, blev atter fremdraget og stærkt udbedret: Guld og Lasurer, cinnoberrødt og blaat. Ornamentbundene er blaa, i Frisefelterne med Guldstjerner og Guldrossetter. Himmelens Topstykker har dog rød Bund.

Stoleværket er nyt. Paa Pulpituret staar Panelstykker af Renaissance-stoleværk, hvis Frise har indstemplede Stregcirkler. 1709 fik Niels Krabbesøn i Gettrup Betaling for nye Stole, og seks af de gamle, som moxen var forfaldne, blev gjort færdige med ny Fod (Rgsk.).

†*Syddøren* blev gjort af ny med Jernbeslag 1691 (Rgsk.); nu sidder der kun paa en ellers yngre Dør et forrustet Nøgleskilt med Bogstaverne CR KSK(?) i gennembrudt Arbejde.

Pulpitur fra 1700'erne med Fyldingsspejle og tandsnitprydet Gesims, brudt af nyt Orgel.

Pengeblok fra 1700'erne med fire tværgaaende Jernbaand og nagleprydet Jernlaag med Pengeslidse. Tømmeret fornyet.

Klingpung af sort guldgalloneret Fløj med lille Klokke. Nyere Skaft.

Klokke af Støbestaal fra 1912.

†*Klokke* (Fig. 7) fra o. 1510. Paa Hankene skæggede Mandshoveder, midt paa Klokkelegemet et *Støbermærke, nu i Nationalmuseet, bestaaende af en Trekantfigur med et Signetaftryk: »S[igillum] Sven Anderssen« omkring en lille Klokke. Omstøbt 1912 efter at være revnet ved Kimningen for Kongens Død. Tvm. 94,5 cm (Uldall 241).

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1686—1719, div. Aar, 1687, 1690 og 1696 under Helligsø (LA. Viborg).
— Museumsindberetninger af J. R. Løffler 1876, C. Engelhardt og E. Schiødt 1877, C. A. Jensen og E. Moltke 1939.

Thura: Aalborg Stift S. 560. F. Uldall: Optegnelser om de danske Landsbykirker III. 1882. S. 13—16 (NM).

¹ Fortegnelser over Danmarks Kirker o. 1630 og 1666 (RA). ² Notifikationer indkommet til Kancelliet i Henhold til Forordningen af 1726 (RA). ³ Thura S. 560.

⁴ Af de talrige Regnskabsposter kan for Taarnets Vedkommende nævnes: 1666 repareredes det af Peder Mogensen af Lemvig, 1686 af Knud Nielsen og Jens Knudsen, 1700 og 1703 af Murmester Jens Knudsen af Rested, 1706 af Murmester Niels Christensen i Gersbøl, 1712 af Murmester Niels Pedersen af Aalborg, 1717 af Niels Andersen. ⁵ Af Alterrelikvierne kan intet slutes om Kirkens Værnehelgen.

⁶ Beskrivelsen er efter Løfflers Indberetning. ⁷ Af Maler Georg N. Kristiansen.

⁸ M. Mackeprang: Danmarks middelalderlige Døbefonte. 1941. S. 171 f. ⁹ Revs Herreds Tingbog 22. Juli 1648.

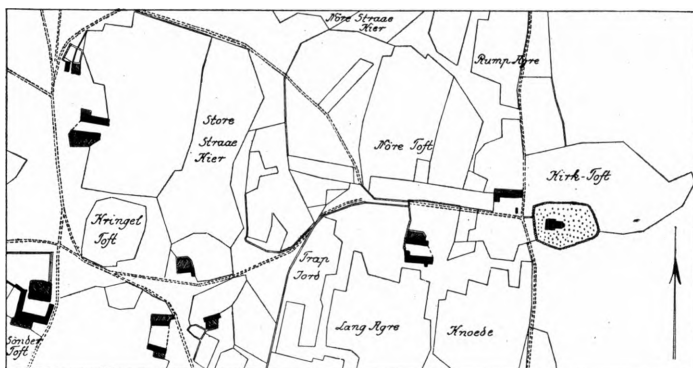

Fig. 8. Gettrup 1800.